

Pasijske poeme (Vetranović, Marulić, Nalješković)

Babok, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:007926>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-06-10**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Preddiplomski jednopredmetni studij Hrvatskoga jezika i književnosti

Ana Babok

Pasijske poeme (Vetranović, Marulić, Nalješković)

Završni rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Krešimir Šimić

Osijek, 2022.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za Hrvatski jezik i književnost

Preddiplomski studij Hrvatskoga jezika i književnosti (jednopedmetni)

Ana Babok

Pasijske poeme (Vetranović, Marulić, Nalješković)

Završni rad

znanstveno područje humanističkih znanosti, polje filologija, grana teorija i
povijest književnosti

Mentor: izv. prof. dr. sc. Krešimir Šimić

Osijek, 2022.

Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

Obveza je studenta da donju Izjavu vlastoručno potpiše i umetne kao treću stranicu završnoga, odnosno diplomskog rada.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisao/napisala te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan/suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 6.9.2022.

Ana Babok, 0122231129

Ime i prezime studenta, JMBAG

0. Sadržaj:

0. Sadržaj

0. 1. Sažetak i ključne riječi

1. Uvod.....	1
2. Religiozno pjesništvo 16. stoljeća.....	2
2. 1. Pasijsko pjesništvo.....	3
2. 2. Pasijske poeme Vetranovića, Marulića I Nalješkovića.....	4
2. 2. 1. Mavro Vetranović.....	4
2. 2. 1. 1. <i>Bogoljubno razmišljan'je od muke Isukrstove</i>	5
2. 2. 2. Marko Marulić.....	7
2. 2. 2. 1. <i>Svarh muke Isukarstove</i>	7
2. 2. 3. Nikola Nalješković.....	10
2. 2. 3. 1. <i>Razmišljan'je vrhu muke Isukrstove</i>	11
2. 3. Usporedna analiza pasionskih poema.....	14
3. Zaključak.....	18
4. Literatura.....	19

0. 1. Sažetak i ključne riječi

Predstavit će se tri hrvatske šesnaestostoljetne pasionske poeme, a to su *Bogoljubno razmišljan'je od muke Isukrstove* Mavra Vetranovića, *Svarh muke Isukarstove* Marka Marulića i *Razmišljan'je vrhu muke Isukrstove* Nikole Nalješkovića. Upoznat će se razdoblje u kojem su nastale, proučit će se religiozno pjesništvo te pasionska književnost, a nakon toga će se analizirati navede pasionske poeme.

Ključne riječi: Marulić, Vetranović, Nalješković, pasionsko

1. Uvod

Srednjovjekovna religioznost prenijela se i na humanizam i renesansu. Religioznosti se u tim razdobljima pristupa drugačije te se uvode nova razmišljanja, način na koji se prikazuju, unosi se zbilja i dijelovi svakodnevnog života kako bi se bolje istaknula pouka koju određeno razmišljanje o religioznosti donosi. Pojavljuje se zanimanje za promišljanjem Isusove muke i kako se ona odrazila na Isusa, a i kako je ona utjecala na njegovu majku Mariju. Time se bavi pasionska književnost, a pasionske poeme, koje govore i Isusovoj mucu, pisali su Vetranović, Marulić i Nalješković. Isusovoj mucu su tako posvetili svaki po poemu, o kojima će se govoriti u radu, a religiozni motivi se mogu uočiti i u drugim djelima koja su napisali. Proučit će se razdoblje humanizma i renesanse u kojemu navedeni pjesnici pišu te će se proučiti religiozna i pasionska književnost te pasionske poeme *Bogoljubno razmišljan'je od muke Isukrstove*, *Svarh muke Isukarstove* i *Razmišljan'je vrhu muke Isukrstove*. Analizirat će se poeme te na kraju donijeti zaključak.

2. Religiozno pjesništvo 16. stoljeća

Iako se najvećim dijelom piše ljubavno pjesništvo, u renesansi se piše i religiozno, kršćansko pjesništvo. Religiozno pjesništvo svoj procvat ostvaruje u 15. stoljeću. Tada buja religiozna lirika, a dolazi i do razvoja crkvene drame koja se od dijaloških pjesama razvija do crkvenih prikazanja. Posebno se ističe religiozno-pučka književnost. Veliki utjecaj ostvario je Marko Marulić djelom *Judita*. To je djelo prvi „umjetnički“ ep napisan na vernakularu. Na početku 16. stoljeća jača kršćansko-religiozno pjesništvo. Pojavljuje se određeni sukob koji se ogleda u opreci staro-novo koje se odnosi na shvaćanje svijeta, ljubavi i drugo. Često se ističe individualnost, materijalno, a odbacuje se ono izvanzemaljsko. (Kolumbić 1980: 99-106)

Pisci se okreću ovozemaljskom te se ističe povezanost čovjeka i prirode. Posebno se ističu ti dijelovi na počecima kada se prelazi iz jednog razdoblja u drugo. U pjesmama religijske tematike, a i u drugim žanrovima, ističu se prizori svakodnevnog života. Kada se preuzme i neka biblijska tema ili tekst, oni nose svjetovnu pouku, slike i prizori su preuzetni iz pravog, realnog života te se uklapaju u biblijsku priču te tako prikazuju slike vlastitog iskustva. Dolazi do isticanja ovozemaljskih problema, briga. Prikazuju se usvojeni životni nazori i približava se čitateljima tako da se govori o svima poznatim stvarima i problemima s kojima se svi mogu susresti. Pjesnici se tako susreću i s inzistiranjem na uvjerljivosti i kako neki sadržaj prikazati na uvjerljiv način čak i ako on nije u potpunosti istinit. (Kolumbić 1980: 126-133)

Proučavatelji religiozne lirike šesnaestog stoljeća, što strani, što domaći, većim se dijelom bave proučavanjem autorskih zbirki religioznih pjesama. Važno je uz autorske zbirke spomenuti i anonimne i adespote religiozne lirske sastavke. Korpus anonimnih sastavaka pronalazi se u starijim književnopovijesnim slojevima u koje se ubrajaju sastavci poput lauda, sekvencija, himana, parafraza psalama i drugi. Adespotni lirski sastavci su posebni jer sadrže složenije versifikacijske i stilske postupke. Ovi su se sastavci, ovisno o tematici, koristili kao pomoćni teološko-didaktički, ritualni priručnici ili enciklopedije. Anonimni se lirski sastavci mogu podijeliti na pjesme o Isusu (božićne, pasionske pjesme o mucu i križu, uskrsne, pjesme o Isusovu tijelu i dr.), Marijanske pjesme, pjesme o svecima, eshatološke pjesme, katekizamske, molitvene i psalmske parafraze te na molitveno-refleksivne pjesme. (Šimić 2021: 79-97)

Iako u hrvatskoj književnosti nedostaje autorskih religioznih zbirki, kakve pronalazimo u drugim književnostima (npr. talijanskoj), hrvatsko religiozno pjesništvo je plodno i raznoliko. Možemo donekle govoriti o različitim autorskim poetikama i razlikovati ih

kada su u pitanju poznati autori poput Marulića, Vetranovića, Nalješkovića, Ranjine, Zlatarića i drugih. Kada su u pitanju anonimni autori, onda možemo reći kako kod njih ne pronalazimo kolektivni glas kakav očekujemo, već se u nekim pjesmama ističe lirsko ja. Ističu se religiozne pjesme u kojima se kazivač obraća Bogu, Isusu, Mariji. Takve pjesme često pripadaju meditativnom tipu religiozne lirike. Humanisti su, naime, u prvi plan stavili osobu, slobodu, besmrtnost duše i slavu. U religioznoj lirici su se pojavili biblijski i teološki motivi koji se prije nisu spominjali. Tako se govori o Adamu i Evi, prvome grijehu, besmrtnosti duše, grijehu, raj, paklu, posljednjem sudu i drugo. (Šimić 2021: 359-372)

2. 1. Pasijsko pjesništvo

Pasijsko pjesništvo je dio religioznog pjesništva koje se odnosi na Isusa, njegovu muku, patnju i smrt. Pasijsko pjesništvo poznato je u hrvatskom pjesništvu. Pisali su ga i poznati pisci tog razdoblja poput Marulića, Menčetića, Vetranovića, Nalješkovića i drugi više ili manje poznatiji. Pasijskoj književnosti ne pripadaju samo lirski sastavci, već se u nju ubrajaju i poznati marijanski plačevi, dijaloške, pobožne, religiozne pjesme, crkvena prikazanja, pasijske poeme i slično. (Šimić 2013: 178-182)

Isusova muka je jedna od važnijih događaja u Bibliji. Ona se spominje i u starozavjetnim tekstovima. Isusova muka zauzima posebno mjesto i kod književnika. Pisati o Isusovoj mucu i smrti je zahtjevno i osjetljivo. Treba biti dosljedan onome što piše u Novom zavjetu, treba se paziti da se to dostojno i na primjeren način prikaže, ali to nije obeshrabilo pisce da ne pišu o ovoj temi. Pasijske su pjesme pisali poznati autori, ali i oni anonimni. Ono što pasijske pjesme čine posebnima i originalnima, u odnosu na Isusovu muku kako je prikazana u Bibliji, je viđenje Isusove muke na drugačije načine. Tako Isusovu muku iznosi Marija, sam Isus, grešnik koji se kaje i drugi. To je važno i zbog prikaza Isusa kao čovjeka i sina koji ima sve osobine kao svaki smrtnik jer se u pitanje dovodile Isusova ljudska i božanska narav. Zbog božanske se naravi smatralo da Isus nije mogao podnijeti muku te se Isusova muka smatrala prividom, što je bila hereza. Stoga se isticanjem Isusove muke nastojalo dati do znanja da je Isus uistinu bio čovjek, da njegova muka nikako nije bila uzaludna te da joj se treba diviti zbog spasenja svih ljudi. Isusova muka je na svakoga ostavila drugačiji trag i potaknula na razmišljanje. Također je bila i poticaj na promjenu u životu, na pokajanje, na pomirenje sa sobom ili drugima. Pasijske pjesme započinju različito, ovisno o piscu. Tako neke započinju uvodnim mislima o Isusovoj mucu, nekom presudnom događaju u

životu koji je potaknuo razmišljanje o mucu, dok neke započinju Isusovim pripremama za put u Jeruzalem i sl. U pasionskim se pjesmama pojavljuju imena biblijskih osoba koje su bile uz Isusa poput Djevice Marije, apostola, Pilata, Židova. Često se upotrebljavaju imperativi (plači, pristupi, gledaj), prijekori, određeni motivi (krvi, suza, tuge, grijeha, izdaje, kajanja, boli). Prikazuje se Isusova muka od Judine izdaje do smrti i Isusova postavljanja u grob, a ponekad se i nagoviještalo Isusovo uskrsnuće. Spominju se trnova kruna, križ, čavli, bič te izgled Isusova tijela (glava, trup, ruke, noge). Pasijske pjesme ukazuje na prolaznost života, kako trebamo paziti na druge i na sebe, da budemo bolji ljudi, da se pokajemo, da nas čeka spasenje. (Šimić 2021: 98-108)

2. 2. Pasijske poeme Vetranovića, Marulića i Nalješkovića

2. 2. 1. Mavro Vetranović

Mavro Vetranović Čavčić je hrvatski renesansni pisac rodom iz Dubrovnika. 1507. godine stupio je u benediktinski red. Pisao je cijeli život, a njegova je poezija subjektivna. U hrvatsku književnost uvodi pastirske igre, piše maskerate, crkvena prikazanja, satiričku, ljubavnu, religioznu poeziju. Piše o nepravdi, sumnji, žalbi u životu, zaokupljen je teškim pitanjima o čovjekovom postojanju i slično. Ističe se po tome što mu je poezija poslužila za iznošenje vlastitih nemira, patnji, prkosa nad svijetom i sudbinom. Tu se vidi dobar primjer oslobađanja od srednjega vijeka i kako je postavio autentičan izraz. Važno je spomenuti kako se Vetranović okušao u pisanju u gotovo svim književnim vrstama koje su do tada bile poznate. Njegovo religiozno pjesništvo je vrlo bogato i dosta raznoliko. Piše marijanske pjesme, pjesme o Isusu, religiozne satire, pjesme o smrti, pasijske pjesme i drugo. (Šimić 2013: 186 i Kolumbić 1980: 108, 113, 161, 199-205)

Najveća zbirka Vetranovićeva pjesništva, u rukopisu, nalazi se u Arhivu Male braće u Dubrovniku. U Akademijinoj ediciji Stari pisci hrvatski objavljena je većina Vetranovićevih djela. Smatra se da je Vetranovićeva religiozna lirika nastajala u njegovim zrelijim godinama, u trećem razdoblju njegova života. Zapravo, veliki dio njegova stvaralaštva zauzima religiozna lirika. Njegov opus religiozne lirike može se podijeliti na pjesme o Isusu, marijanske pjesme, molitvene i psalamske parafraze, eshatološke i religiozno-refleksivne pjesme. Vetranović se koristi starijom religioznom poetikom u pisanju religiozne lirike, ali i izlazi izvan okvira anonimnih i adespotnih lirskih sastavaka te šesnaestostoljetne autorske

religiozne lirike. On uvodi nove motive mitološkog, pastoralnog, amoroznog te biblijskog podrijetla, koristi i različite književne postupke poput zazivanja osoba, poziva na sudjelovanje u tuzi, radosti, divljenju, personifikaciji flore i faune i slično. Lirski subjekt se pojavljuje u jednini, ali i množini te se bavi pitanjima nepravde, grijeha, zašto pravedni ljudi trpe i drugo. Vetranović je uveo dosta novina u religiozno pjesništvo što se odrazilo na kasnije pisce religiozne lirike. (Šimić 2021: 243-286)

2. 2. 1. 1. *Bogoljubno razmišljan'je od muke Isukrstove*

Poema započinje invokacijom:

O nebeski višnji oče, rec mi vajmeh milos tvoja,/ što bi moglo biti gorče, neg što ćuti duša moja! (Jagić i Kaznačić 1871: 317)

Život lirskog subjekta se polako završava te razmišlja o Isusu i njegovoj mucu. Pita se zašto je Bog poslao svog sina iz raja na zemlju:

Poslao ga si zgar iz raja, iz vesel'ja i radosti,/ gdi plačnoga ni čut vaja, ni boljezni ni žalosti,/ gdje se vječni goj razbira u tvom dvoru svjetluštemu/ i nigdar se ne umira u životu vajekuštemu. (Jagić i Kaznačić 1871: 317)

Lirski subjekt vidi Isusa na polju gdje se molitvom priprema na muku i smrt. Opisuje se njegova žalost i kako je tužan pao na zemlju. Nadalje se opisuje tugu i suze za Isusom. Anđeo se obraća Isus i govori mu o euharistiji, kako će se njegovim umiranjem otvoriti rajska vrata. Slijedi molitva u kojoj su važniji dijelovi Judina izdaja te Isusovo uhićenje:

Još bi od truda od velika suho driebvo prosuzilo,/ kad bi od Jude nevjernika zlobno djelo iskusilo,/ kako tebe gospodina poglavicom od naroda/ nebeskoga oca sina za lakomstvo vajmeh proda;

židovom ga da u ruke, kako sužna da ga trude,/ kad podnese ljute muke, na raspetje da ga sude; i kad vajmeh bi uhvaćen, ma ljubavi privelika,/ svezan, pobjen i pomlaćen u sužanstvu od vojnika;/ i u sužanstvu gdje hodjaše, svi se tvoji prid židovi/ učenici raspršaše kako ovce prid vukovi;/ i takoj te svak ostavi rascviljena i neboga,/ kako da nis prorok pravi ni sin oca nebeskoga. (Jagić i Kaznačić 1871: 318, 319)

Isusa su doveli pred Pilata, tuku ga, rugaju mu se i smiju, svezan je. Svi su protiv njega te žele da ga se razapne. Oslobodili su zločinca, a Isusa su osudili na smrt. Opisuje se Isusova muka te nastavak ruganja i smijanja Židova njegovoj mucu. Majka ga slijedi na putu, a nju prate dobre žene kojima se obraća sam Isus:

dobre žene,/ drage majke i sestrice, ne žalujte trudna mene,/ plačte sebe i poroda, ter cvilite i tužite,/ er će priti tužna zgoda, velik rasap da vidite. (Jagić i Kaznačić 1871: 321)

Židovi ne vjeruju koliko ljudi prati Isusa te ga stavljaju na križ. Židovi nastavljaju s ruganjem. Isus ostavlja svoju majku Ivanu na brigu:

I u tom trudu priveliku, o Jesuse, na rastanku/ najdražemu učeniku priporuči svoju majku./ Ter tko može da procieni trud i muku preveliku,/ gdje se majci sam zamieni na Ivanu učeniku!/ A pridraga majka tvoja, gdi tuj žalos razbiraše,/ suzom blieda lica svoja uzdišući opiraše;/ i gdi takoj trudna staše, od boljezni toli plačna,/ srdačce joj propadaše sa svieh strana rana mačna. (Jagić i Kaznačić 1871: 322)

Slijede stihovi u kojima lirski subjekt suosjeća s Marijom te se obraća Bogu. Isus umire:

Još Jesuse kad izdaše, po svoj zemlji po kraj svieta/ zlamen'ja se pokazашe čudna strašna i jadovita;/ sunce i mjesec od žalosti i sve zviezde svjetlos svoju/ obratiše u mrklosti žalujući muku tvoju;/ u mrklosti i u tamnosti sve stvoren'je ter smuti,/ kako da će nebo pasti, da će vas sviet poginuti./ A židovi ne poznaše tvoja djela božanstvena,/ ter im srca tvrda ostaše kako stupac od kamena;/ navlaš vajmeh gdi vidjahu meu ostala strašna djela/ gdje od mrtviah ustajahu iz grobova živa tiela,/ a po sveti triešnja staše, ter u toli trudne jade/ kamen'je se raspadaše i orahu se mnoge zgrade,/ i vrh templa do dna puče i gora se sva provali/ ne mogući stati muče, svoga stvorca da ne žali. (Jagić i Kaznačić 1871: 323)

Lirski subjekt žaluje za Isusom te piše o svojim razmišljanjima o Isusovoj smrti. Govori o njegovoj milosti i kako je podnio muku za sve nas grešnike i da kasnije primi njegovu dušu na spasenje. Poema završava pozivom lirskog subjekta da se svi kršćani mole i da traže spasenje u Svetom pismu:

O krstjani, svak tko bude razmišljaje priživati/ Jesusovve muke i trude, svak se može blažen zvati./ Tiem ne moj vam trudno biti ovo sveto pismo naše,/ moji drazi, često

čtiti, neka spase duše vaše;/ ovoj pismo često čtite i od mene od neboga/ kad godi se spomenite ter višnjega molte boga. (Jagić i Kaznačić 1871: 327)

2. 2. 2. Marko Marulić

Marko Marulić je rodom iz Splita. Ivan Kukuljević Sakcinski ga je nazvao ocem hrvatske književnosti. Pisao je na latinskom, talijanskom i hrvatskom jeziku. Propovijedao je tadašnju kršćansku ideju pomlađenu humanističkim pogledima na svijet. Napisao je raspravu u kojoj govori o načelima vjere, ljubavi, ufanja. Njegova djela imaju etičko-religioznu svrhu. Pisao je moralne pouke, pjesmu u obliku dijaloga između kršćanina i Krista na križu. Napisao je ep o kralju Davidu, *Davidijadu* te *Juditu*. Ta se djela temelje na biblijskim pričama koje proširuje tako što donosi prizore iz zbilje i nove poglede na svijet. (Kolumbić 1980: 186-199)

Marulićeva religiozna lirika je raznolika. Pisao je pasionske pjesme, marijanske pjesme, križevske dijaloške pjesme, psalamske i katekizamske parafraze, laude, religiozno-reflektivne pjesme i druge. Sve to potvrđuje kako je Marulić bio vrstan i svestran pisac. (Šimić 2021: 169-211)

2. 2. 2. 1. Svarh muke Isukarstove

Lirski subjekt želi izreći bolnu, plačnu pjesmu o Djevici Mariji i njezinome sinu. Iako nema naznačenog uvoda, prvi stihovi se mogu promatrati kao uvod:

Da velu bolizan izreče jazik moj/ Tere plačnu pisan, Gospoje svih gospoj,/ Uteći ću k onoj ka me čini peti,/ Ku vas an'jelski broj štuje i svi sveti./ Ne daj grihom speti duše, da s tamnosti/ Čin' moj razum zneti, o vičnja kriposti,/ Kraljice milosti, neka tvoj rečem plač/ I sartca žalosti ko projde ljuti mač./ Jure i ne znam nač ni kud li poseći,/ Radosnu ku pritač da bih mogal reći,/ Ner grozno suzeći skupih plač prida se/ Gospoju vidjevši s čarnim ruhom na se./ Sliš'te tužne glase ke majki pravi sin,/ On ki grišnih spase, ki je svim gospodin,/ Koje prorok istin upisa i pravi/ I Sveti Augustin u knjige postavi. (Lučin 2018: 238)

Zatim slijede stihovi koji se odnose na razgovor Isusa i Marije. Na početku se nalazi duži Isusov govor o putu u Jeruzalem, kako će biti osuđen na smrt i kako će umrijeti zbog naroda, otkriva Mariji što će se sve dogoditi da bi bila spremna na sve. Opisuje joj svoju muku, što će sve Židovi napraviti, opisuje svoju bol i rane. Posebno govori Mariji da ne žaluje jer je njezina tuga gora od sve njezove muke:

Sveta pisma prave, i na to htih priti,/ Svih ki grisih trave, smart jih [će] skupiti./ Zatoj ti otkriti hoću muke moje,/ Da more tad niti kripko sartce tvoje;/ I kad vidiš stoje mene u tuzi toj,/ Majko i Gospoje, tužiti tad nemoj;/ Ta krudela dila kada, majko, vidiš –/ Vazda s' kripka bila – ne čin' da problidiš;/ Da me ne uvridiš, veću mi bol ne daj,/ Čin' da mi razumiš ter starpljen'je imaj./ Ne smut' sartce tvoje ni se zato skončaj,/ Videć tuge moje, plaču se ne podaj,/ Da starpljen'je imaj, molim te, majko ma:/ Veća bol, ovo znaj, bude mi tuga tva. (Lučin 2018: 239-242)

Isus tješi majku i govori joj da bude strpljiva i da će ga ponovno živog vidjeti. Isus se pomirio sa svojom sudbinom te Isus nastavlja s opisivanjem svoje muke i na kraju se moli Ocu:

Na njem hoćeš najti ti rane tolike,/ Velik jim broj znati, male i velike,/ Kakono i rike karvju izvirući,/ Spominak va vike, veće šest tisući./ Pilatovi kući tako me izrane/ Biči fruštajući ljuto po sve strane/ Da mi ne ostane nigdir zdrava uda:/ To, parvo ner stane, sve učini Juda./ Cica puka huda, da mu zgodi Pilat,/ Učine me luda i hinca tisućkrat;/ Da jedva me poznat hoćeš, majko, moći,/ Ni me k sebi prizvat, ni kako pomoći./ ... / Stine mi i zebe duša cića toga,/ Misleć tko pogrebe, majko, sinka tvoga;/ Da kad Otca oga to jest odlučen'je,/ Molim, cića Boga, htij imit strpljen'je. (Lučin 2018: 243)

Slijedi Marijin govor pun tuge, govori Isusu da joj nije dao utjehu. Moli Isusa da ne ide u smrt jer neće moći podnijeti gubitak sina:

Sartce mi na dvoje puče toj slišući,/ Ne čin', dobro moje, da te vidim mrući/ Ni podnašajući tu toliku muku:/ To razmišljajući, imam bol veliku. (Lučin 2018: 244)

Isus je kleknuo pred majku i govori joj kako se pomirio sa sudbinom i moli majku da mu da blagoslov. Marija ga odbija blagosloviti jer kakva bi ona bila majka da pristane na sinovljevu smrt. Isus opet moli majku za blagoslov te ju pokušava utješiti govoreći joj kako njegova smrt neće biti uzaludna, da će tako spasiti sve ljude, da se u suprotnom neće otvoriti vrata raja i da će i ona prva osjetiti njegovu milost:

Tebe utišiti harlo hoću vreda,/ Tvoj plač uslišiti da sartce ne preda;/ Da ti ma smart ne da slišiti tu žalost,/ Nego da ugleda tebe svaka radost./ Čin', majko, da sam prost i slobodan iti,/ Jere moju milost parva ćeš imiti;/ Harlo ćeš vidjeti sinka uskarsnuvši,/ Neće tri dni biti ovi dan minuvši. (Lučin 2018: 246)

Marija odlučuje dati sinu blagoslov:

Bud blagoslovljen'je svarhu sina moga./ Ljubav je ma mnoga cić puka Božjega,/ Ne šćedim cić toga života svojega;/ Za sahraniti njega, evo ja, tva mati,/ Hoću više svega na smart te podati. (Lučin 2018: 246)

Slijedi opis Marijine tuge i njezin dugi blagoslov Isusa u kojem ga blagoslivlja od glave do pete, prisjeća se njegova života od rođenja. Nakon blagoslova opisuje se rastanak majke i sina te Isusov odlazak u Jeruzalem i njegov dolazak u vrt. Lirski subjekt govori o tuzi koja slijedi vezana uz Isusovu muku. Isus je pronašao svoje učenike na polju. Dolaze Židovi po Isusa te ostavljen od svih javlja se Židovima da je on Isus:

Isus ondi staše tad sam po sridu njih,/ A ne poznavашe njega nitkor od svih./ Ne učinivši grih, neg da se proslavi,/ Ostavljen od svojih, Židovom se pravi;/ I kad se njim javi, padoše dolika,/ Svaki se sustavi, ne bi čuti krika./ O ljubavi velika! „Ja sam“, reče. (Marulić 2018: 250, 251)

Juda je izdao Isusa, a kada je Petar to vidio htio je nasrnuti na njega. Isus je to vidio te govori:

Tko rani oružjem človika,/ Života ne shrani prid mačem do vika./ Ne dojde ovdika sad Juda zamani./ Nu, da mu dam lika, prived' toga k mani. (Lučin 2018: 251)

Isusa su doveli pred Pilata te ga osuđuju na smrt. Isus se moli ocu gledajući u nebo. Spominje se tužna Marija koja ne može podnijeti Isusovu muku te se Isus brine za nju. Opisuje se Isusovo raspinjanje na križ. Isus se obraća majci i govori joj da ne tuguje i ostavlja joj Ivana za sina. Isus se moli Ocu i pita ga zašto ga je ostavio. Opisuju se posljednji trenuci Isusova života. Marija govori tužaljku u kojoj se brine za sina te tuguje nad njim i njegovom sudbinom. Isus se posljednji put obraća Ocu te umire:

„Otče, ki me na svit posla s neba doli,/ Svakomu htij prostit koji me oboli.“/ Kad tako uzmoli nevoljan i mučan,/ Nw budući boli nijednoj naučan,/ Reče: „Priporučam tebi duh, Otče moj,/ Svitom se razlučam.“ Tudje spusti duh svoj. (Lučin 2018: 256)

Josip je dobio dozvolu da sahrane Isusa od Pilata. Poema završava polaganjem Isusova tijela u grob:

*Tu, svemogi Bože, kolik bi plač slišan!/
Tko sciniti može Gospoje bolizan!/
Da bi bil želizan, človik bi prosuzil,/
Najkoli gdi Ivan za meštrom je tužil./
Zaziv ga u lancun bil, za veliku milost,/
U grob ga položil Osip, svih grihov prost./
Zato Božju kripost molim da ta plamen/
Prosja našu tamnost, va vik vikom amen. (Lučin 2018: 257)*

2. 2. 3. Nikola Nalješković

Nikola Nalješković je bio dubrovački pučki pjesnik. Bio je plodan pjesnik te je sačuvano 178 njegovih ljubavnih pjesama, nekoliko maskerata i bogoljubnih pjesama, četiri pastore, tri komedije-farse i 40 poslanica i nadgrobnica. Njegovo religiozno pjesništvo se smješta na kraj njegovog stvaralaštva. U religioznim pjesmama iznosi ljubav prema Kristu i Gospi. Pjesmarica *Pjesni bogoljubne* sastoji se od uvodne pjesme, 11 molitva i meditacija, dvije marijanske pjesme i jednog prikaza Muke. Sve pjesme su označene brojevima, a tri imaju naslov – to su *Kosti od mrca govor putniku*, *Razmišljan'je vrhu muke Isukrstove*, *Pjesan koja se poje u Veliki petak kad se adorava sveti križ*. Teme su Isusova i Marijina muka, upozorenja kršćanima, grešnicima, razmišljanja o životu i smrti. (Kolumbić 1980: 217-223 i Grmača 2005: 153-155)

Nalješković je napisao osam pasionskih sastavaka te šesnaest sastavaka religiozne tematike. Služio se različitim književnim tradicijama poput srednjovjekovne, petrarkističke, usmene, a vidljiv je i utjecaj suvremenika poput Vetranovića. Nalješkovića posebno zanima pasionska tematika, što se može potvrditi time što se ona nalazi u većini njegovih religioznih sastavaka. Uočavaju se književni postupci apostrofiranja ili pozivanja na razmatranje dijelova Isusova mučenog tijela. Uočavaju se motivi kajanja, plakanja, pokušaja odgovaranja na retorička pitanja, grešnika, spasenja i drugo. Koristio je i „svjetovne“ metričke oblike u pisanju religiozne lirike što ukazuje na pisanje religiozne lirike osviještenog ranonovovjekovnog pjesnik. (Šimić 2021: 287-300)

2. 2. 3. 1. *Razmišljan'je vrhu muke Isukrstove*

Puni naziv ove poeme je *Razmišljan'je Nikole Stjepka Nalješkovića Dubrovčanina vrhu muke Isukrstove u veras jezikom dubrovačkijem složeno godišta MDLXXXVI*. Ona započinje *Proemiom*, tj. uvodom te razmišljanjem o prolaznosti vremena, kako se približava smrt i posljednji sud. Lirski subjekt razmišlja o grijesima kojima ne zna broj:

Budući mnogo dni i vele godišta/ prošlo mi je jak u sni, ka strajah u ništa,/ smišljat mi čas pride, u koji iz tijela/ duša nam izide noseći sva djela/ ka ima na Sudu višnjemu kazati,/ gdi ini zaludu razlog je davati./ Rijeh: s čijem ću tužan ja na taj Sud doć k Bogu/ kad moja činjen'ja smišljati ne mogu,/ ugodnu njemu stvar jer nijesam do danas/ činio nikadar, ni dobro strajah čas,/ negli je oda svijeh na svijetu veći moj/ bez mjere svaki grijeh, kojijem se ne zna broj. (Kapetanović 2005: 498)

Zatim slijede razmišljanja o tome kako Djevica Marija ne bi rodila da nije bilo Eve, kako se sve događa zbog prvog grijeha. Lirskom se subjektu učini da čuje Gospin glas kako govori:

Nudjer svak promisli što podnije/ rad vas moj sinak, u komu zlobe nije,/ kako li oni plač meni bi podnesti/ kad srce moje mač prođe od bolesti,/ najliše kad vidjeh da moj sin izabrani/ pusti duh da vas svijeh od smrti izbrani. (Kapetanović 2005: 499)

Nakon Marijinih riječi lirski subjekt osjeća strah od odlaska na sud te moli Isusa da oplače njegovu muku i bol njegove majke, da mu se Isus smiluje te da kasnije s njime ode u raj i tako završava *Proemio*:

Neka ja proplaču da zlobe velike/ suzami oplaču, kijem nije prilike,/ da mi ih oprost i velika moć tvoja,/ u koj su milosti razlike bez broja,/ jeda ja čis budu stojati onadaj/ prid tobom na Sudu, pak s tobom poč u raj,/ u komu s Ocem ti i s Duhom prisvetijem/ imaš kraljevati i po vijek vladat svijem. (Kapetanović 2005: 499)

Razmišljanje o Isusovoj mucij započinjem Isusovim shvaćanjem kako se približava dan kada se približava spasenje svih ljudi i njegovim odlaskom u Betaniju. Spominju se Šimun Gubavi i Mandalijena (Marija Magdalena). Lirski subjekt govori o Judi i njegovoj pohlepi te kako prodaje Isusa:

U isto toj doba u srce od Jude/ ul'jeze hudoba kroz misli prihude,/ ter jošte u gore misao obrati/ iskat put da more Isusa prodati. (Kapetanović 2005: 500)

Slijedi Marijino moljenje Isusa da ne odlazi jer ga Židovi žele ubiti. Isus tješi majku te ostaje s njom do jutra kada kreće na put s učenicima u Jeruzalem. Marija sa ženama prati Isusa. Opisuje se Isusov doček te kako odlazi u crkvu te se razljuti kada vidi kako se trguje.

Rastjerao je sve i održao govor o grijehu koji su počinili. Isus odlazi kod Marte, tamo je i njegova majka. Marija se trudi odgovoriti Isusa od smrti, ali on ne odustaje. Isus tješi majku te ga je strah za njezino zdravlje:

Tuj majci još veći nemir duh prostrili/ tej muke misleći ter većma procvili./ Isus kada zgloda gdi majka čini toj,/ studeniji od leda primi se njega znoj,/ jer se on boljaše većma nje bolesti/ neg mukom ku znaše da ima podnesti. (Kapetanović 2005: 503)

Isus ostaje s majkom. Prije njegova odlaska majka ga još jednom pokušava odgovoriti od smrti, ali opet bezuspješno:

Ovo je, majko, put, ne more ino bit,/ neg da dam ovu put razapet i ubit. (Kapetanović 2005: 504)

Marija tuguje, Isus ju tješi i govori kako njegova muka neće biti uzaludna jer će spasiti sve ljude. Isus i Marija se rastaju te slijedi tužaljka lirskog subjekta koja opisuje Marijinu bol i kako se sve događa zbog svih nas i kako smo mi uzrok Isusovoj mucu. Opisuje se Judina izdaja i što pohlepa učini čovjeku. Slijedi posljednja večera i euharistija. Opisuje se Isusov odlazak u vrt na molitvu te Judina izdaja, Isusovo uhićenje i ispitivanje. Ivan govori Mariji što se sve dogodilo te odlaze Pilatu. Na putu su saznali da će Isusa razapeti:

U čelo u prvo, marangun gdi staše/ ter jedno tuj drvo u noći djelaše,/ tere ga moliše da časom počinu./ „Ul'jez'te svi bliže, sjedite“, reče, „tu.“/ I tuj ga pitaše što mu je preša taj/ da svu noć djelaše. Reče on: „Ne pitaj,/ oto vam bez suza ne mogu [iz]rijeti,/ n'jekoga Jezusa sutra će raspeti,/ ter preše Židovi: jeda se uzmore,/ svrši nam križ ovi svakako do zore.“ (Kapetanović 2005: 513)

Nakon toga su uslijedili stihovi o majčinoj patnji i boli. Isus je pred Pilatom, ispituje ga se, Juda se želi pokajati. Pilat je htio pustiti Isusa, ljudi mu prijete te u strahu za sebe i prijestolje odlučuje osuditi Isusa:

I reče Pilato: „Ja ga ću puštati,/ dosti mu budi to za taj grijeh što pati.“/ Viknuše: „Ako ti ne propneš ovoga,/ tot ga hoć' nam dati za kralja i Boga./ Ma ćemo za tuj stvar pisati put Rima,/ neka zna i česar koga ovdje ima.“/ Pilato željaše Jezusa slobodit,/ ali se bojaše što se će pak zgodit,/ jer hudi Židovi vikahu svi u glas:/ „Ne čin' nam tej smeće, raspni ga, ovo križ!“/ Prokleta zla ćudi, ne gledaš razloga,/ imaš strah od ljudi veći neg od Boga,/ nizašto neg zato, ah, Bože, ti vidiš,/ odsla Pilato Jezusa sad na križ./ Pilato tuj sjede i piscu reče: „Piš’/ Jezus da se odvede i razapne

na križ/ i čavli pribosti da o njih visi pak/ dokoli duh pusti, neka se čuva svak,/ da nitko ne smi rijet: 'Sin Boži ja jesam/ ali kralj na saj svijet', neg česar rimski sam.“
(Kapetanović 2005: 516, 517)

Slijedi tužaljka lirskog subjekta koja govori o majkama i sinovima, kako su majke nemoćne te ne želi da ijedna majka mora gledati takvu sinovljevu smrt. Isusa su pripremili na nošenje križa do mjesta na kojem će ga razapeti te kreće na put. Isus se susreće s majkom i ostalim ženama te im govori:

Ne plač'te mene rad,/ plačite zlo vaše, ko ide na vaš grad./ Rijet ćete za zlobe koje ste vidile (Kapetanović 2005: 518)

Marija ne može podnijeti sinovljevu bol, moli se križu i govori tužaljku koju prekida Isus i moli ju da ne plače. Židovi su vidjeli kako je Isus slab te su se uplašili da će umrijeti prije nego ga razapnu te počinju s pripremama za Isusovo razapinjanje na križ:

Zašto se bojahu da ne bi napokon/ prije neg ga propnjahu bez križa umro on,/ ter one stražane koji ga čuvahu/ dozvaše tuj [s] strane tere im veljahu:/ „Što činit imate, činite najprije,/ što veće čekate, dokli daj umro nije?“ (Kapetanović 2005: 520)

Lirski se subjekt osvrće na majke i njihovu bol, na pomisao da se zauvijek rastaju od djeteta i da ostaju same te kako ne mare za svoj život već se brinu za dijete. Isusa su razapeli, moli se Ocu. Opisuju se Židovi kako se rugaju i ismijavaju Isusovoj mucu. Dok se jedni rugaju Isusu, drugi ga mole da odu u raj. Isus se obraća majci:

O, majko izabrana od Boga na nebi,/ ostavljam Ivana za sina ja tebi./ A tebi, Ivo, ja majku mu ostavljam,/ neka je sad tvoja, pridana da je vam. (Kapetanović 2005: 521)

Isus je žedan, govori Ocu da je izvršio njegov zakon, da prihvati njegovu smrt te umire:

„Oče moj,/ zašto me ostavi u mucu u ovoj?/ Duh ovi u ruke u vaše,/ dajte mi pokoj vi.“
Toj rekši, izdaše./ Grješniče, takoj rijeti na smrti ti imaš,/ primi svak ovi svjet ki dava Jezus naš./ Tuj sunce potamn'je a mjesec s zvijezdami,/ koliko da ih nije, sakri se sve tmami,/ sva zemlja strese se, a veo napoli/ u crkvi razdrije se odizgar do doli./ Toliko u strahu veliku svak staše,/ koliko da mrahu, svaki smrt čekaše./ Bog tvori taj čuda da se zli pokaju,/ ali njih ćud huda čini da ne haju./ Po prav ti nije veće zlo u zlu čovjeku/ neg zlu ćud kad neće puštati on vijeku./ Tuj ki mu smrt daše, njegovu suknu pak/ na dzar razigraše, neka se smiri svak. (Kapetanović 2005: 522)

Ivan govori Mariji da ne plače ona, već grješnici koji su ovo napravili te da ode do Isusa. Nakon kratke anđelove molitve, lirski subjekt moli Isusa za oprost zbog svega što je morao proći za nas. Jozef odlazi po Pilatovo dopuštenje da uzmu Isusovo tijelo da ga sahrane. Skinuli su Isusa s križa i dali Mariji koja se moli da ju Isus uzme k sebi te se sruši. Isusa su postavili u grob. Židovi idu stražariti tri dana pred Isusov grob. Marija govori Ivanu i ženama kako je vidjela Isusa i kako joj je rekao da je uspio spasiti sve ljude, kako će uskrsnuti. Poema završava riječima:

O, dobri krstjani, također sad vi/ skrušeno svak stani na svojoj molitvi/ moleći ovi dan taj muka da nije/ njegova uzaman ni Djeve Marije./ Ona da se moli, a Bog da nam prosti./ Tko se za 169grijev boli po Božjoj milosti,/ došadši treći dan da Jezus bude moć/ u čisti ovi stan od duše naše doć./ da svaki nas svuda uživa velike/ radosti do Suda a poslije u vike. Amen. (Kapetanović 2005: 527)

2. 3. Usporedna analiza pasionskih poema

Goran Rem govori kako je forma prvi indikator koda jer određuje o kakvom se tekstu radi, odnosno o pjesmi, prozi ili drami. (Rem 2010: 228) Prema tome se zaključuje da navedeni tekstovi pripadaju konvencionalnim pjesničkim tekstovima. Odnosno, pripadaju religioznim pjesmama, točnije ciklusu pasionskih pjesama.

Vetranovićeve se poema sastoji od 406 stihova šesnaesteraca koji nisu raspoređeni u strofe, Marulićeva se sastoji od 676 stihova dvanaesteraca koji nisu raspoređeni u strofe, ali se može podijeliti na 169 katrena, a Nalješkovićeve se sastoji od 1098 stihova dvanaesteraca koji nisu raspoređeni u strofe te se mogu rasporediti u strofe nejednakih duljina. Sve tri poeme pisane su vezanim stihom.

Naslov ima važnu ulogu jer nas on uvodi u tekst i naznačuje temu, odnosno o čemu će se govoriti u tekstu. Svim poemama je zajedničko to što govore o Isusovoj mucii i želji za spasenjem. Ono u čemu se razlikuju je način na koji se prikazuje Isusova muka. To se može povezati i s lirskim subjektom. Marulić i Nalješković isprepliću lirsko *Nad Ja* u prvom licu množine s lirskim *Ja* u prvom licu jednine. Razlog tome je što se u njihovim poemama isprepliću dijalozi i pripovjedni dijelovi. Vetranovićeve poema je posebna jer je pisana u prvome licu jednine te sve događaje opisuje problematizirajući lirski *Ja*.

Kada je stil u pitanju, može se reći kako u ove tri poeme uočavamo isprepletanje uzvišenoga i srednjega stila. Razlog tome je prikazivanje Isusove muke koja se opisuje na uzvišeni način. Muci se pristupa na poseban način s izrazitim poštovanjem i pažljivošću. Ostali dijelovi se prikazuju na odmjereno, pristupačan način što su odlike srednjeg stila jer se ovaj važan događaj želi približiti svima. Posebno se ističe Isusova ljudska narav te se prikazuje kao pažljiv i brižan sin kojemu je stalo više do majke nego do njega samoga. To se potvrdilo citatima u pojedinačnim analizama poema.

Nadalje, Vetranovićeva i Nalješkovićeva poema započinju razmišljanjima o kraju života, a Marulićeva poema započinje s Marijom i njezinom tugom za sinom. Poeme se razlikuju i po tome što Nalješković ima naznačeni uvod *Proemio*, dok druge dvije poeme nemaju naznačeni uvod, ali se nekoliko prvih početnih stihova mogu promatrati kao svojevrsni uvodi.

Uočava se razlika i u tome što u Nalješkovićevoj i Marulićevoj poemi prvo slijede razgovori Isusa i Marije koji su kao svojevrsna priprema na Isusovu muku. Vetranovićeva poema, poslije početnih stihova, prikazuje Judinu izdaju.

U svim se poemama pojavljuju poveznice s Biblijom. Spominju se Jeruzalem, Betanija, raj, pakao, posljednji sud. Također i biblijski motivi poput grijeha, izdaje, muke, boli, spasenja, oprosta, uskrsnuća i drugi te biblijske osobe. Sva tri pisca spominju Boga Oca, Mariju, Isusa, Judu, Židove, Pilata, Ivana te Isusove učenike, Marulić i Nalješković spominju Izaiju, Barabu, Petra, Šimuna, Ani, Josipa, dok Marulić još spominje sv. Augustina, a Nalješković Adama i Evu, Mariju Magdalenu, Martu, Lazara. Zanimljivo je kako sva trojica koriste usporedbe s životinjama:

Vetranović: *svi se tvoji prid židovi/ učenici raspršaše kako ovce prid vukovi;* (Jagić i Kaznačić 1871: 318)

Marulić: *Kakono pravedan janjac, ki ne zna plod,/ Biti hoću zaklan za človičnji narod./ Prišal je jure god Otčina odluka,/ Skupil se je vas svod židovskoga puka:/ Kakono na vuka svi na me vapiju,/ Cić moga nauka da mi smart zadiju.* (Lučin 2018: 239)

Nalješković: *da jedan tuj od vas ima me izdati./ Tuj poče oni čas svaki njih govoriti:/ „Tko je taj proklet pas ki će toj satvorit?“* (Kapetanović 2005: 508)

Opisi Judine izdaje su slični te se na izdaju nastavljaju stihovi koji nose moralnu pouku i upozorenje kako je vjera i ono duhovno važnije od materijalnog. Nakon izdaje, slijedi opis Isusova odlaska pred Pilata te osuđivanja na smrt. Isusovoj se mucij daje poseban značaj, što se različito prikazuje u pojedinačnim poemama. Ono što im je zajedničko je to što se u svim poemama prema Isusovoj mucij odnosi s velikom tugom i poštovanjem, dok se osuđuje bezosjećajnost, izrugivanju Židova prema Isusovoj mucij. To se može potvrditi u sljedećim stihovima:

Vetranović: *Najprvo ti ofrustaše priblaženo tvoje tielo,/ gdje pri stupu svezan staše mnogo grdo i nemilo;/ tvoje oči pak poviše ter Jesuse tebe tužna/ na prijestol'je posadiše, pogrdjena i mnogo ružna,/ rascvjetljena i utrudjena, u boljezni i u vaju/ dračniam vencem okrunjena, da se tobom narugaju./ Ter židovi kako lavi gdi na ozmit pristupahu,/ po licu te i po glavi trstjem vajmeh pobijahu,/ mlačahu te i psovahu bez milosti i ljubavi,/ i od ruga govorahu: rec' nam, jes' li prorok pravi!/
Mlatiše te i pobiše, pak po trudu po veliku/ tebe prava osudiše na raspetje i smrt priku. (Jagić i Kaznačić 1871: 319, 320)*

Marulić: *Jaše raspinjati Isusa na križu./ Niki ga raztežu ne pomilujući,/ Niki krutje vežu svite mu derući,/ Na nje kladajući po srići ždribove,/ Za dil karajući, ti hudi Židove./ Smarti Isusove sasvim željući/ Tere muke nove nad njim smišljajući,/ Gola ga isvući najparvo hotiše/ Pak čavli gorući križu ga pribiše. (Lučin 2018: 253)*

Nalješković: *A njemu rekoše: „Na križu lezi ti,/ ter sve što se može ruke ćeš raspeti,/ a noge niz križ pak uprav ćeš prostrijeti.“/ Nu malo smisli svak od rana bolesti./ Uzamši čavle pak i maljic pribiše/ da se tuj čudi svak što brzo svršiše./ A maljic kolikrat po čavlijeh udraše,/ majci se tolikrat srce nje cijepaše./ Tada svi doteku, križ k nebu dvigoše,/ koliko da reku: „Oto ti sin, Bože.“/ Njegove haljine stražani dijeljahu,/ a n'jeke još ine na dzare igrahu. (Kapetanović 2005: 520)*

Često se upotrebljavaju imperativi (plači, pristupi, gledaj), prijekori, određeni motivi (krvi, suza, tuge, grijeha, izdaje, kajanja, boli). Prikazuje se Isusova muka od Judine izdaje do smrti i Isusova postavljanja u grob, a ponekad se i nagoviještava Isusovo uskrsnuće. Spominju se trnova kruna, križ, čavli, bič te izgled Isusova tijela (glava, trup, ruke, noge).

Na kraju se opisuje Isusova smrt i polaganje njegova tijela u grob nakon čega slijede završni stihovi koji sadrže dijelove molitve te molbe da Isusova muka, žrtva i smrt ne budu uzaludni, da se uvijek sjećamo Isusove muke i da ćemo tako moći dobiti oprost i spasenje.

3. Zaključak

Hrvatsko pjesništvo šesnaestoga stoljeća odlikuje ljubavno i religiozno pjesništvo, čiji je važan segment pasionsko pjesništvo. U korpusu pasionskog pjesništva uz dramske sastavke (prikazanja), dijaloške sastavke i liriku, pripadaju i analizirane poeme. One su, dakle, bile predmet ovog rada. Pritom se, prvo, predstavilo pjesnike: Vetranović, Marulić i Nalješković. Zatim su se analizirale njihove poeme, i to pojedinačno. Nakon toga su se poeme usporedile te je uslijedila njihova usporedna analiza u kojoj su se prikazale njihove sličnosti i razlike. Iz svega proizlazi zaključuje da je pasionsko pjesništvo, odnosno pasionske poeme sastavni dio hrvatskog pjesništva šesnaestog stoljeća, da su ga pisali istaknuti, kanonski autori i da je u njima utjecaj nove, humanističke tendencije.

4. Literatura

1. Grmača, Dolores, 2005. Nalješkovićeve Pjesni bogoljubne u kontekst pobožnosti bratovština u: Pučka krv, plemstvo duha, Disput, Zagreb
2. Jagić i Kaznačić, 1871. Pjesme Mavra Vetranovića Čavčića dio 1. u: Stari pisci hrvatski knjiga treća, JAZU, Zagreb
3. Kapetanović, Amir, 2005. Nikola Nalješković, Književna djela, Matica hrvatska, Zagreb
4. Kolumbić, Nikica, 1980. Hrvatska književnost od humanizma do manirizma, Nakladni zavod MH, Zagreb
5. Lučin, Bratislav, 2018. Marko Marulić, Hrvatski stihovi i proza u: Stoljeća hrvatske književnosti knjiga 137, Matica hrvatska, Zagreb
6. Rem, Goran, Pogo i tekst, Meandarmedija, Zagreb, 2010.
7. Šimić, Krešimir, 2013. Hrvatske šesnaestostoljetne pasionske poeme, Pasionka baština, Zagreb – Subotica
8. Šimić, Krešimir, 2021. Laurin nos – Hrvatska religiozna lirika šesnaestoga stoljeća, Kršćanska sadašnjost, Zagreb